

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Decision-making on public goods

An exploration into the borderland of politics and economics

Citation

Boekbespreking van: Decision-making on public goods. (1993). Boekbespreking van: Decision-making on public goods. *Acta Politica*, 28: 1993(1), 82-85. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450113>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450113>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

(namelijk door symboliek en het persoonlijke voorbeeld). Toonens opvatting dat de pseudo-charismatisering een gevaar oplevert voor de democratie omdat zij de politieke betrokkenheid, participatie en socialisatie zou frustreren deel ik dan ook niet. Of er voldoende gelegenheid is voor betrokkenheid, participatie en socialisatie is in de eerste plaats afhankelijk van de wijze waarop het dagelijkse politieke handwerk verricht wordt en staat los van de vraag hoe men tot dat handwerk geroepen werd.

De constatering dat er in Nederland de laatste decennia sprake is van pseudo-charismatisering wordt pas interessant wanneer daaraan theoretisch onderbouwde verwachtingen gekoppeld kunnen worden aangaande (bij voorbeeld) partij-interne verhoudingen, de oriëntatie van burgers op de politiek, of het functioneren van de partijleider. Waar Toonen te kort schiet in het genereren van dergelijke, in verder onderzoek toetsbare hypothesen, is zijn dissertatie politicologisch onbevredigend, hoe geslaagd zij ook als geschiedschrijving mag zijn.

R. van Dooren

G.P. de Bruin, **Decision-making on public goods: An exploration into the borderland of politics and economics**. Het Spinhuis, Amsterdam 1991.

Public choice theory, misschien het beste te vertalen als *de theorie van collectieve keuzes*, is minder een theorie in de strikte zin van het woord, dan een verzameling benaderingen die met elkaar gemeen hebben dat zij expliciet gebruik maken van de postulaten van de economie en streven naar een mathematische beschrijving van het politieke gebeuren. Zij stamt uit de negentiende eeuw en heeft zich in nauwe samenhang met de mathematisering van de economie ontwikkeld. Er ligt in feite de ambitie aan ten grondslag de economische theorie te generaliseren tot andere sociale, in het bijzonder ook politieke verschijnselen – waarbij men overigens wel moet bedenken dat de *politieke economie*, zoals dat aanvankelijk heette, in oorsprong al veel meer betrof dan wat we later met de term 'economie' zijn gaan associëren.

De dissertatie van De Bruin, *Decision-making on public goods*, is vóór alles een overzicht van wat inmiddels is uitgegroeid tot een zelfstandige onderzoekstraditie. Als overzicht van wat die traditie zoal te bieden heeft is het een zeer nuttig werk, dat op competente wijze is uitgevoerd en waarop ik als zodanig maar weinig kritiek heb. Wel vind ik het, juist vanuit het gezichtspunt van de bruikbaarheid als overzichtswerk, jammer dat niet méér aandacht is besteed aan zulke Europese voorgangers als Walras, Jevons, en vooral Pareto. En ik betwijfel of de ondertitel, *An exploration into the borderland of politics and economics*, wel goed gekozen is. Het gaat immers niet om de vraag, gesuggereerd door deze uitdrukking, hoe 'de economie' en 'de politiek' elkaar beïnvloeden, maar om de ontwikkeling van *economische modellen van politieke verschijnselen*, wat iets heel anders is. Maar dit zijn punten van ondergeschikt belang.

Beschouwd als een *kritische*, liever nog, *constructief-kritische*, verhandeling over

deze traditie, echter, valt mijn oordeel minder positief uit en meen ik dat de auteur het zich wat te gemakkelijk heeft gemaakt.

Zeker, De Bruin schuwt de kritiek niet en in het laatste, 28 van de 328 tekstpagina's beslaande hoofdstuk, komt hij ('eindelijk', kan de lezer niet nalaten te verzuchten) met een vernietigende kritiek op de hele traditie. Zo schrijft hij op bladzijde 304:

'However, none of all these *theoretical* results has found its way into the actual *practices* of decision-making on public goods. Indeed, where possible, modern politico-economic systems rather seem to defy the outcomes of theoretical analysis with regard to public good allocation. (...) In fact, in all modern economies thé (*sic*) major role in decision-making on public goods is played by *political* mechanisms. To be sure, the voting procedures actually employed in several respects look highly different from their counterparts in formal analysis. It is also true that the act of taking votes as such in general is just one tiny piece in a much larger complex of bureaucratic decision-making and bargaining processes. Nevertheless (*sic*), it seems difficult to deny that there exists a wide discrepancy between what economic *theory* suggests would be a sound decision-making procedure and what actual *practices* of public good allocation processes look like.'

En hij besluit het boek op bladzijde 328 met de volgende conclusie:

'All in all, it seems fair to say, I think, that the abstract theorizing on public good allocation problems of the last two decades, even when most generously judged, has yielded very few directly usable results. Therefore, my suggestion is to shift attention in the decades to come to a more thorough analysis of the institutional aspects of different public good allocation procedures.'

Het komt er dus op neer, dat in De Bruin's visie de *theorie van collectieve keuzes* irrelevant is voor het begrijpen van dat waarvoor zij bestemd is. Een nogal hard oordeel, dat zich inderdaad onwillekeurig ook opdringt aan de lezer van dit overzicht ervan – óók bij een lezer die zich, zoals schrijver dezes, maar al te goed bewust is van wat hij uit deze traditie heeft geput. In feite verschijnt deze traditie in het werk van De Bruin er als één van een steriel scholasticisme, waarin in al die jaren eigenlijk geen enkele vooruitgang is geboekt ten aanzien van de ontwikkeling van een realistisch, toepasselijker analyse van het politieke of sociale gebeuren.

Toch meen ik, zoals gezegd, dat De Bruin het zich in deze kritiek wat te gemakkelijk heeft gemaakt, en wel in tweeërlei opzicht. In de *eerste* plaats had ik, juist gezien de hardheid van zijn oordeel, een veel fundamenteeler en verdergaande uitwerking van de bezwaren tegen de benadering verwacht. En in de *tweede* plaats is de centrale, *kritische* vraag ten aanzien van welke wetenschappelijke theorie dan ook, niet zozeer wat er op een gegeven moment aan mankeert, maar, een *constructief-kritische* vraag, of die theorie rijk en krachtig genoeg is om aan die bezwaren tegemoet te komen. Wetenschappelijke theorieën zijn immers vóór alles middelen om *betere* theorieën te kunnen bouwen. Op *deze* vraag nu is De Bruin in het geheel niet ingegaan. Wel aarzel ik of hem dit werkelijk moet worden aangerekend, omdat een poging deze vraag te beantwoorden wellicht het kader van een proefschrift te buiten zou zijn gegaan. Dat neemt echter niet weg, dat juist het antwoord op *deze* vraag van

beslissend belang is voor het oordeel over de benadering als geheel. Hij had ten minste *gesteld* dienen te worden.

Wat het eerste punt dan betreft is De Bruin in zekere zin te veel de gevangene van de benadering zelf gebleven. In die benadering, wat dit betreft een typisch studeerkamerprodukt, is publieke besluitvorming een keurige democratische aangelegenheid, waarin besluiten over het beleid en de bezetting van publieke posities door middel van stemmingen en verkiezingen worden genomen. Een gebeuren dat lijkt te worden opgevat als een soort uitwisseling van preferenties of nuttigheden, in plaats van als een proces waarin mensen en groepen elkaar tot een bepaald *gedrag* proberen te brengen door middel van (beloftes of dreigementen tot) het inzetten van hulpbronnen of machtsmiddelen tegenover elkaar.

Binnen deze benadering lijkt het besef verloren te zijn gegaan dat preferenties of nuttigheden in de allereerste plaats door ons bedachte constructies zijn, bedoeld om het *feitelijk gedrag* van mensen, eventueel groepen, te verklaren, dat wil zeggen: te verklaren wat mensen of groepen in feite aan hulpbronnen of machtsmiddelen zullen investeren, bij voorbeeld tegenover elkaar. Maar dat betekent ook dat deze begrippen buiten die relatie tot dat gedrag vooralsnog geen enkele betekenis of inhoud hebben. Die kunnen ze pas krijgen door verdergaande theorievorming betreffende de ontwikkeling van inzichten en waarderingen, dus: voorkeuren en nuttigheidsverwachtingen, bij mensen.

Van zulke theorievorming ontbreekt echter bij de meeste schrijvers binnen deze traditie, en ook in het werk van De Bruin, zo goed als ieder spoor. Het gevolg hiervan is dat de analyses binnen deze benadering volstrekt abstract, om niet te zeggen steriel, blijven. Een ander gevolg is dat men geen oog heeft, noch *kan* hebben, voor de *dynamiek* van gedrag en waardering, voor het proces waarin wat mensen doen of laten mede bepaald wordt door, en zich aanpast aan (hun zich ontwikkelend inzicht in) de mogelijkheden en onmogelijkheden waarmee ze, bij voorbeeld in een politiek proces, worden geconfronteerd.

In die benadering lijkt ook ieder besef te ontbreken dat democratische besluitvorming op zijn best één bijzondere vorm van besluitvorming is, en dat zij neerkomt op een bijzondere en betrekkelijk zeldzame, *min of meer* effectieve *regulering* van het geduw en getrek, de strijd en het gevecht, tussen mensen en groepen, dat de kern van het politieke gebeuren uitmaakt. Anders gezegd, democratische besluitvorming als een wijze van reguleren van, niet dus: een alternatief voor, de machtsstrijd tussen mensen en groepen zal altijd ingebed liggen in alles wat die machtsstrijd normaal gesproken kenmerkt – een punt waaraan De Bruin in het eerste citaat hierboven inderdaad terecht aandacht besteedt.

De overwegende aandacht die binnen deze benadering de vraag krijgt of en in hoeverre democratische procedures besluiten kunnen produceren die een min of meer nauwkeurige afspiegeling vormen van de 'preferenties' van de betrokkenen (het onderwerp van beroemde onmogelijkheidstheorema's, zoals die van Arrow) vormt dan ook een uiting van een weinig realistische visie op wat een democratisch proces nu eigenlijk is. Dat wil zeggen, zij vormt eerder een aanduiding van de macht die de democratische *ideologie* (het tot uitdrukking brengen van de 'volkswil' – al zegt men het graag wat chiquer) nog steeds over de geesten heeft, dan van een po-

ging om democratie te begrijpen als een bepaalde wijze van regulering van het politieke proces.

Dat in dat politieke proces *altijd*, ook binnen een democratie, de onderscheiden mogelijkheden tot het gebruik van geweld, of het veroorzaken van belangrijke verstoringen, van de verschillende groepen of belangen, een essentiële rol blijft spelen (het meest duidelijk zichtbaar in de rol die het geweldspotentieel van de overheid ook binnen een democratie speelt), lijkt al helemaal vreemd te zijn aan de adepten van deze benadering.

Het is, gezien dit alles, dan ook niet vreemd dat zulke vragen als hoe het nu eigenlijk komt dat democratische besluitvorming in sommige systemen klaarblijkelijk wél, maar in andere níét, mogelijk is; waarop de historische ontwikkeling van zo'n systeem nu eigenlijk is gebaseerd; of welke problemen zich wel en welke zich niet lenen voor deze wijze van beslissen, niet of nauwelijks aan de orde komen. Maar, vreemd of niet, een groot manco is het zeker.

Er zouden nog wel meer kritische opmerkingen te maken zijn over deze benadering (b.v. de gedachte dat rationaliteit volledige informatie zou vereisen, of de overschatting van de speltheorie als analyse-instrument). Het bovenstaande lijkt me echter ruimschoots voldoende om De Bruins harde kritiek nader te rechtvaardigen.

Betekent dat nu ook onmiddellijk dat daarmee de benadering als zodanig verworpen moet worden, of dat we nu, zoals De Bruin zelf aanbeveelt, de aandacht op andere aspecten of zaken zouden moeten gaan richten? Zoals al aangegeven hangt het antwoord op *die* vraag vooral daarvan af of de geconstateerde gebreken van deze benadering (die ook juist *daarom* veel fundamenteeler en uitgewerkter behandeld hadden moeten worden dan De Bruin in feite heeft gedaan) te cureren zijn.

Zoals ook al gezegd kan men er begrip voor hebben dat de auteur zich niet aan het beantwoorden van deze vraag heeft gewaagd. Het zou een omvangrijke opgave van zelfstandige theorievorming en -uitwerking hebben betekend. Tegelijkertijd echter betekent het ook, dat de aanbeveling waarmee De Bruin zijn werk besluit, te weten dat wij onze aandacht zouden moeten richten op '... a more thorough analysis of the institutional aspects of different public good allocation procedures.', enigszins in de lucht komt te hangen. Bovendien vereist dat een niet minder omvangrijke dosis zelfstandige theorievorming, in het bijzonder ook de oplossing van dezelfde problemen als hierboven opgesomd. Zonder deze weten we zelfs niet eens waarover we praten en krijgt de aanbeveling onvermijdelijk een wat willekeurig en vrijblijvend karakter.

J.K. De Vree

M.P.C.M. van Schendelen (red.), **Kernthema's van de politicologie**. Boom, Meppel/Amsterdam 1990, vierde, geheel herziene druk.

De meeste lezers van dit blad hebben ongetwijfeld een exemplaar van Kernthema's in de boekenkast staan. De uitgave is nu aan z'n vierde druk toe (eerste druk 1976)